

**ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА ПРАВА НА
САМОВИЗНАЧЕННЯ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ**

Г.В. Маковеєва,

студентка 5 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Важливим питанням є визначення суб'єкта права на самовизначення. Відповідь на нього слід шукати при вивченні правового змісту понять „народ” і „нація”. Іноді народ розуміють в узькому значенні, ототожнюючи його з нацією. Широке розповсюдження отримав термін „етнос”, який розглядають як синонім нації, хоча можливе і більш широке його тлумачення. Зараз не викликає сумнівів те, що право націй на самовизначення і право народів на самовизначення – не одне і теж саме. Народ і нації можуть співпадати, якщо мова йде про однонаціональну державу, тільки тоді можна говорити про них як про синоніми. Але однонаціональних держав немає. У складі певного народу, який практично співпадає з нацією, завжди можна знайти домішки інших націй.

В сучасних умовах народ може складатися переважно з певної нації та невеликих інших національних груп. Він може складатися з декількох націй, а також може складатися з племен, різноманітних національних груп, які в цілому ще не склалися в націю або нації (це явище характерно для значної частини Африки). Отже, населення має відповідати певним вимогам, щоб його можна було розглядати як народ:

- по-перше, його проживання на спільній території, причому географічно це не має бути єдиний простір: територія може бути островами.

- По-друге, необхідною є економічна цілісність відповідного населення і пов'язана з нею його соціальна цілісність; населення повинно бути соціально організованим, утворювати суспільство (рівень розвитку суспільства значення не має).

- По-третє, населення повинно мати певні елементи загальної культури і усвідомлювати їх існування, це призводить до самоідентифікації народу, яке виражається безпосередньо в самій назві (фланці і валони в Бельгії – дві різні нації, але відносно всього світу вони усвідомлюють себе як бельгійці, тобто як представники бельгійського народу).

Додатковими факторами, які стимулюють цілісність, можуть бути расова, релігійна чи мовна спорідненість та ін. Економічна цілісність, яка тягне за собою утворення єдиного народу, може бути привнесена зовні. У якості прикладу можна навести народи країн так званої Чорної Африки, які досі живуть в племенах, економічна цілісність яких вперше виникла як результат колонізації.

Наявність спільної державності у різнородного (у мовному, релігійному і національному аспектах) населення може сприяти створенню його економічній цілісності і об'єднанню його населення в єдиний народ. Але це відбувається не завжди, оскільки фактори, що роз'єднують можуть бути сильнішими. Факт існування конкретної держави сам по собі ще не говорить про те, що вона є державою певного народу. Якими б не були причини виникнення держави „без народу”, вона може бути недостатньо міцною, якщо її населення складається з груп, які являють собою різноманітні нації і народи, особливо в тих випадках, коли вони мали в минулому досвід самостійного державного існування.

Процес консолідації населення і перетворення його в народ потребує часу, і ступінь консолідованості народу може бути або високою, або незначною. В останньому випадку він може під впливом тих чи інших факторів легко розколотися, що в свою чергу тягне до розпаду держави. Навіть тривале співіснування націй і народів в межах однієї держави не гарантує її цілості.

Важливо мати на увазі, що Статут ООН закріпив принцип самовизначення народів, а не націй, оскільки у ряді країн, де мало місце антиколоніалістичні рухи, нації ще не склалися.

В останні роки практика додала ще один аргумент на користь використання формулювання „право народів на самовизначення”: самовизначення націй, які проживають на даній території, не повинно здійснюватися на шкоду населення, яке не є титульною нацією, але інтегроване в суспільство, яке склалося на даній території, тобто створює

разом з титульною нацією народ. А отже, право націй на самовизначення, яке ніхто не заперечує, повинно реалізовуватися тільки в контексті права народів на самовизначення і не повинно суперечити останньому.

Науковий керівник: А.О. Червяцова